Autoritatea Părinților și a Sinoadelor, Apus și Răsărit, Erezie și Ortodoxie, prin învățătura Sfântului Fotie cel Mare (secolul al IX-lea)

Panagiotis's

Cuprins

1. Prolog

2. Fotie cel Mare , opera și poziția sa în Biserica Ortodoxă

3. Un Părinte al Bisericii scrie despre Părinții Bisericii cu ocazia Filioque-ului

4. Ce este erezia Filioque ?

5. Lucrarea Părinților și a Sinoadelor în învățătura lui Fotie cel Mare

6. Ereticii latini nu au nicio scuză pentru greșeala lor, întrucât Occidentul a avut ierarhi care au urmat credința corectă

7. Fotie cel Mare neagă primatul autorității Papei și consideră că apărarea doctrinei a avut loc în Orient, iar de acolo credința corectă a ajuns în Occident.

8. Limba latină ca sursă de probleme teologice

9. Acordul Părinților (Consensus Patrum) nu este anulat de dezacorduri izolate și ocazionale

10. Acordul Părinților este valabil chiar și atunci când se observă lacune în cunoștințele noastre istorice

11. Tăcerea, chiar și a unei învățături importante a unui Părinte al Bisericii, nu poate fi înțeleasă ca un acord cu erezia.

12. Nu ar trebui să ne grăbim să atribuim o eroare unui Părinte al Bisericii, ci trebuie să examinăm toate posibilitățile

13. O poziție patristică eronată poate fi considerată eretică numai dacă cel care a formulat-o, după îndemnuri, insistă în continuare asupra ei.

14. Părinții Bisericii pot greși atunci când nu sunt chemați de situații ecleziastice urgente să exprime cuvântul Bisericii.

15. Importanța Sinoadelor Ecumenice în formularea Regulii de Credință

16. Epilog

1. Prolog

Pentru Biserica Ortodoxă, Sfânta Tradiție constituie cea mai importantă țesătură de coeziune a douăzeci de secole din viața sa devoțională și spirituală, precum și expresia sa doctrinară, liturgică, imnografică, iconografică și canonică. Desigur, Sfânta Scriptură , inspirată de Dumnezeu , a fost recunoscută de Biserică ca o sursă completă și suficientă pentru apărarea adevărului creștin, dar este necesar ca ea să fie „ interpretată ca întreaga Tradiție vie a credinței, sub îndrumarea sau controlul «canonului credinței» ” [1] . Tocmai aceasta afirmă și explică Atanasie : „ Am transmis ”, ne spune el, „ credința apostolică transmisă nouă de părinți […] în conformitate cu Sfintele Scripturi ” [2] și trebuie să știm că „ Biserica este întemeiată ” pe „ tradiția, învățătura și credința Bisericii Catolice de la început , pe care Domnul le-a dat, Apostolii le-au propovăduit și Părinții le-au păstrat ” [3] .

[Notă : În acest sens, trebuie să subliniem confuzia credincioșilor protestanți , care în cuvinte consideră Sfânta Biblie drept unică sursă a credinței lor (poate că prima Biserică a fost incapabilă să transmită mesajul Mântuirii în Hristos timp de decenii, până la finalizarea Noului Testament ;), dar în practică protestanții sunt împărțiți în nenumărate grupuri, deoarece fiecare dintre ei urmează „tradiția” interpretativă schițată de liderii săi. Aceștia, la rândul lor, insistă din nou că grupul lor are Sfânta Biblie ca unică sursă de credință , „uitând” că Biblia este aceeași pentru toți, așa că ceea ce separă un grup de altul sunt propriile predici interpretative (pe care le susțin „mai corecte” decât cele ale altor grupuri) și „tradiția” pe care o creează . Prin urmare, „ Accept doar Sfânta

Biblie ” invocat de protestanți este o sintagmă clișeică, care nu are absolut niciun conținut.]

Am considerat că cea mai bună temelie pentru un articol care discută rolul Părinților Bisericii, precum și al Sinoadelor în păstrarea dreptei credințe, este învățătura unui Părinte al Bisericii . [4] L-am ales pe Sfântul Fotie cel Mare (secolul al IX-lea) deoarece analizează în profunzime o multitudine de probleme relevante pe baza mărturiei a opt secole de viață ecleziastică care l-au precedat, dar și pe baza frământărilor politice și teologice din vremea sa între Răsărit și Apus, ale căror vibrații ajung până în zilele noastre.

2. Fotie cel Mare, opera și poziția sa în Biserica Ortodoxă

Patriarhul Fotie al Constantinopolului [5] (primul patriarhat: 858-867, al doilea patriarhat: 877-886 [6]), numit și „ cel Mare ”, a fost cea mai importantă figură ecleziastică și spirituală a perioadei bizantine mijlocii [7] , remarcându-se ca ierarh, misionar, ambasador, diplomat, profesor, scriitor ecleziastic și cercetător al literaturii grecești antice [8] .

Conform profesorului Nikolaos Tomadakis , acesta s-a născut la Constantinopol în jurul anului 820 d.Hr. [9] și a murit pe 6 februarie 891 [10] , exilat la Mănăstirea Arminiană [11] , după ce a fost detronat cu forța de împăratul (și fostul său elev) Leon al VI-lea , numit Înțeleptul (886-912) [12] [prima detronare cu forța a lui Fotie a avut loc în 867 de către împăratul Vasile I din motive de apropiere politică de Occident [13]].

Părinții lui Photius erau bogați, provenind dintr-o clasă socială superioară și i-au oferit fiului lor o educație remarcabilă . [14] Din acest motiv, el a fost deosebit de interesat de dezvoltarea literelor și de „ exploatarea bogăției inepuizabile a înțelepciunii grecești clasice ” [15] , prin care ne-au fost transmise opere literare remarcabile, cea mai importantă dintre acestea fiind „ Myriobiblos ” sau „ Biblioteca ”. Aceasta este o colecție excepțional de importantă - deoarece menționează o serie de lucrări pierdute - de note bibliografice independente, critică de carte și o recapitulare sumară a 279 de cărți din trecutul păgân și creștin pe care Photius cel Mare le-a studiat . [16]

În ceea ce privește relațiile Ortodoxiei cu Occidentul, numele său a fost asociat cu prima ruptură dintre Bisericile Romei și Constantinopolului , așa-numita „ schismă fotiosiană ” (863-867), care a avut loc din cauza faptului că bizantinii au ignorat complet decizia și cerințele Papei Nicolae I (858-867) de a convoca un conciliu la Roma în 863 și de a-l recunoaște pe Ignațiu ca Patriarh acolo , ordonând în același timp excomunicarea lui Foțiu [17] .

O piatră de hotar importantă în opera bisericească a marelui ierarh a fost Sinodul de la Constantinopol din 879-880, care „ a emis decizii cu conținut dogmatic, simbolic și canonic, privind problemele celor două Biserici ale Răsăritului și Apusului ”, sub președinția lui Fotie [18] . A fost un sinod cu conștiința unui Sinod Ecumenic, întrucât a proclamat și recunoscut sinodul din 787 drept al șaptelea Ecumenic [19] . În Ortodoxie, de fapt, sinodul specific sub Fotie este adesea numit al VIII-lea Ecumenic , deși, potrivit Sfântului Nectarie din Eghina , acesta este un sinod „ având autoritate ecumenică, dar nici măcar numele, înainte de a fi proclamat ca atare, conform obiceiului predominant, un alt Sinod Ecumenic succesor ” [20] .

Conciliul din 879 a emis o decizie dogmatică prin care a protejat Crezul de celebra adaos latin Filioque , în timp ce, fără a pune la îndoială anticul primat al onoarei, a respins pretențiile Papei la primatul autorității asupra întregii Biserici [21] .

Datorită poziției sale neînduplecate, exprimată clar în scrierile sale teologice „ împotriva inovațiilor latine ” [22] , Fotie cel Mare a devenit „ semnul contradictoriu al urii ”, iar memoria sa a fost combătută timp de secole de către latini [23] , fără a reuși însă să fie șters, în timp ce, dimpotrivă, în Orient a fost recunoscut ca un apărător al „tradiției dogmatice și obișnuite sănătoase ” și ca un „ simbol al Ortodoxiei ” [24] .

Memoria Sfântului Fotie cel Mare este cinstită de Biserica Ortodoxă pe 6 februarie [25] , iar în „ Sinodiconul Ortodoxiei ”, acest „ cel mai important text dogmatic al Bisericii Ortodoxe ” [26] , se afirmă:

„ Ignatie, Fotie [...] ai preasfinților și ortodocșilor patriarhi, veșnică pomenire. Tot ce s-a scris sau s-a rostit împotriva sfinților patriarhi [...] Ignatie, Fotie [...] , este anatemă ” [27] .

Conform savantului bizantin de renume internațional Athanasios Papadopoulos-Kerameas [28] (care plasează moartea lui Fotie în 897), adăugirile de mai sus la „ Sinodiconul Ortodoxiei ” au fost făcute imediat după moartea lui Fotie cel Mare și, în acest fel, „ Fotie [...] a fost înscris sinodal și canonic în lista Părinților Bisericii ” [29] .

3. Un Părinte al Bisericii scrie despre Părinții Bisericii cu ocazia Filioque -ului

Faptul că „ sfânta mare Biserică a lui Hristos ” l-a clasat pe Fotie cel Mare „ printre […] marile lumini ale lumii […] și memoria lui este onorată de toți în toate timpurile ” [30] ne oferă un stimulent important pentru a studia învățătura sa cu privire la autoritatea Părinților și a Sinoadelor din Biserica Ortodoxă și consecințele neplăcute ale abaterii de la învățăturile lor.

Pozițiile Sfântului Fotie cu privire la aceste probleme se regăsesc împrăștiate în lucrarea sa „ Discurs despre învățăturile mistice ale Duhului Sfânt ” [31] și într-o scrisoare către arhiepiscopul și mitropolitul Aquileiei [32] , un oraș de lângă Trieste (nord-estul Italiei) [33] , care la mijlocul secolului al VI-lea s-a separat de Biserică cu ocazia evenimentelor care au avut loc privind condamnarea „Celor Trei Capitole ” [34] .

Întâmplător, conținutul acestor două texte ale lui Photius este dedicat marii probleme a Filioque . După cum scrie Ioannis Karmiris :

„ Revolta ortodocșilor împotriva Filioque a fost de așa natură încât Fotie a fost nevoit, în ultimii opt ani ai vieții sale, să scrie din nou împotriva ei scrisoarea sa către mitropolitul Aquileiei […] și discursul său despre mistagoga Duhului Sfânt ” [35] .

Potrivit profesorului Părintele George Metallinos , „ Fotie cel Mare a înțeles alienarea progresivă a creștinismului occidental, așa cum se vede în marea sa lucrare teologică „Despre învățătura mistică a Duhului Sfânt”, care a devenit de atunci principala sursă pentru înțelegerea greutății învățăturii eretice a Filioque ” [36] .

4. Ce este erezia Filioque?

Deoarece textele menționate anterior ale lui Fotie au ca temă principală Filioque , considerăm important să subliniem gravitatea acestei erezii, astfel încât să putem înțelege importanța corespunzătoare a invocării Părinților și Sinoadelor în ceea ce privește stabilirea regulii corecte de credință.

Filioque , care înseamnă „ și de la Fiul ”, este o adăugire eretică a romano-catolicilor la traducerea latină a „ Crezului ” [37] (adăugirea este scrisă cu litere roșii):

Și în Duhul Sfânt,

= Și în Duhul Sfânt ,

Domnul, dătătorul de viață,

= domn și dătător de viață ,

ceea ce purcede de la Tatăl [și de la Fiul]

= qui ex Patre Filioque procedit .

Știm că problema Filioque își are originea în Occident și se regăsește inițial în lucrarea „ De Trinitate ” 5,14 (Despre Treime 5,14) a Sfântului Augustin [38] (secolele IV - V), cu următoarea formulare (așa cum este citată de Styl. Papadopoulos):

„ Se mărturisește că Tatăl și Fiul sunt principiul Duhului Sfânt, nu două principii ” (în latină: „ fatendum est Patrem et Filium principium esse Spiritus Sancti , non duo principia ”) [39] .

Conform patrologului Stylianos Papadopoulos , acest Filioque (pe care Augustin îl considera un „dar” al Tatălui către Fiu și credea că nu-l desființa astfel pe Tatăl ca unic Principiu) este rezultatul „ ideii obsesive a lui [Augustin] că în divinitate nu există nimic altceva decât esența ” [40] . Astfel, prioritatea pe care a acordat-o esenței lui Dumnezeu și nu

caracteristicilor speciale și unice (așa-numitele „ idiomuri ipostatice ”) care disting fiecare Persoană a Sfintei Treimi (adică nenăscut de Tatăl , născut de Fiul și emanat de Duhul Sfânt [41]), a creat pentru Augustin o „ problemă insolubilă ” cu privire la „ distincția persoanelor divine ” [42] și a condus astfel la o interpretare incorectă a învățăturii bisericești transmise [43] .

Problema, însă, nu s-a oprit aici, deoarece, în timpul secolului al VI-lea în Spania , conciliile locale au adoptat Filioque ca doctrină cu scop antieretic, pentru a „întări” persoana Fiului „ pentru a respinge elementele arianismului care erau încă prezente în Spania la acea vreme ” [44] (deoarece arianismul îl degradează pe Hristos la rang de creatură).

În cele din urmă, în anul 800 d.Hr., regele franc Carol cel Mare a fost încoronat împărat al părții occidentale a vechiului Imperiu Roman. El a revendicat imediat și a reușit să adopte pentru statul său titlul de „ Sfânt Imperiu Roman de Occident ”, iar de atunci încolo, problema teologică a Filioque-ului a devenit una politică [45] : Occidentul se va pretinde acum a fi succesorul autentic al Imperiului Roman, folosind în același timp Filioque-ul pentru a-și declara superioritatea doctrinară față de creștinii care nu l-au adoptat, pe care i-au caracterizat drept „eretici” . [46] În ciuda eforturilor intense ale Papei Leon al III-lea (care l-a încoronat pe Carol cel Mare) de a rezista puterii politice a francilor cu scopul de a „ păstra Crezul ... fără Filioque ”, eforturi care au continuat de la Biserica Romei până în secolul al X-lea , în cele din urmă, sub presiunea împăratului, „ filioque a fost introdus definitiv în Crezul Bisericii Apusene [...] în 1014, sub Papa Benedict al VIII-lea [...] [și] a fost unul dintre principalele motive „ale marii schisme din 1054” [47] .

În ceea ce privește examinarea teologică a Filioque , ceea ce trebuie înțeles este că în Crez , formulat în greacă de cel de-al Doilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol (381), termenul „ purcede ” este folosit pentru a desemna cauza existenței Duhului Sfânt . Iar Ioan Damaschin , marele Părinte și dogmatolog al Ortodoxiei, învață clar că „ Tatăl este izvorul și cauza Fiului și a Duhului ”. [48] Prin urmare, modul de existență al Fiului este nașterea Sa (atemporală și pre-veșnică) din Tatăl (Crezul vorbește despre Fiul „ născut din Tatăl ”), iar modul de existență al Duhului Sfânt este emanația Sa (atemporală și pre-veșnică) din nou din Tatăl (Crezul vorbește despre Duhul Sfânt „ purcede din Tatăl ”). Așa

cum ar fi o erezie teribilă să spunem că Fiul este născut atât de Tatăl , cât și de Duhul Sfânt (!), este exact aceeași erezie teribilă să spunem că Duhul Sfânt purcede atât de la Tatăl, „ și de la Fiul ” . Prin urmare , Filioque este o adăugire inacceptabilă care zguduie Dogma Trinitariană .

Dintre numeroasele argumente antieretice ale lui Photius , citățm următoarele ca exemple:

Aceste două „emanații” ale Duhului Sfânt , atât de la Tatăl, cât și de la Fiul , determină o inferioritate blasfemică pentru Duhul Sfânt (PG 102, 284A), dar determină și o devalorizare blasfemică a Tatălui , întrucât, pentru a se impune o emanație tot de la Fiul , înseamnă că emanația de la Tatăl este incompletă sau insuficientă(!) (PG 102, 288 î.Hr.). Și bineînțeles, dacă ordinea de nezdruncinat a caracteristicilor unice ale fiecărei Persoane a Sfintei Treimi este zdruncinată , atunci Dogma Trinitară este nivelată , întrucât gândirea eretică duce la un domino al arbitrariului care sfârșește, în mod rezonabil, în presupunerea că toate cele trei Persoane vor da naștere, toate trei vor emana și toate trei vor fi cauze ale celorlalte (PG 102, 289A-292C) .

Desigur, atunci când se analizează problema creată de adăugarea expresiei „Filioque” , se subliniază faptul că în Crezul latin , așa cum am văzut mai sus, se folosește termenul „ procedura ”: „ qui ex Patre Filioque procedit ”.

Conform dogmatologului I. Romanides , în Orient „ cuvântul emanație are înțelesul doar al modului de existență ”, însă în latină, termenii „ emanație ” și „ pempsi ” sunt redați prin denumirea „ procedură ”, care are ambele înțelesuri [49] . Însă, din nou, Filioque din Crezul latin nu poate fi perceput ca fiind presupus ortodox sub pretextul că se bazează pe cuvintele lui Hristos : „ când va veni Mângâietorul [50] , pe care vi -l voi trimite de la Tatăl ” (Ioan 15:26), deoarece, așa cum subliniază Ioan Romanide , versetul din Crez la care latinii au adăugat Filioque nu se referă la venirea Mângâietorului în lume, ci specifică cauza existenței Duhului Sfânt , care nu poate fi altul decât numai Tatăl [51] (la urma urmei, în același verset (Ioan 15:26) pe care latinii îl invocă ca sprijin pentru Filioque , iese în evidență expresia „ de la Tatăl ”, care - așa cum notează Fotie Mare - confirmă poziția ortodoxă [PG 102, 397 D și următoarele].

5. Lucrarea Părinților și a Sinoadelor în învățătura lui Fotie cel Mare

În acest moment, trebuie să subliniem modul de referire la textele lui Photius , pe care le vom analiza în continuare:

- În Epistola 24 către Mitropolitul Aquileiei , vom face referire cu simbolul: (Ep.24).

Textul scrisorii este preluat din cunoscuta Patrologia Graeca de JP Migne (ne vom referi la ea cu simbolul PG).

De asemenea, folosim o traducere în greacă modernă a scrisorii din seria „ Părinții Greci ai Bisericii ” și volumul: Photius Patriarhul Constantinopolului, Apanta #13 (seria E.P.E. #142), publicat de Meretakis „Byzantium”, Tesalonic 2007, pp. 240-267. Ne vom referi la acest volum cu simbolul „ Meretakis 13 ” urmat de numărul paginii .

Pentru comentariile utile pe care le conține, folosim și o ediție mai veche, editată de John Vallettas , intitulată „ Epistolele lui Photios cel Înțelept și Preasfânt Patriarh al Constantinopolului ” (Londra, 1864).

- În discursul intitulat „ Despre învățăturile mistice ale Duhului Sfânt ”, ne vom referi la acesta cu simbolul: (APM).

Textul discursului este din nou preluat din Patrologia Graeca .

De asemenea, folosim o traducere greacă modernă din seria „ Părinții Greci ai Bisericii ” și volumul: Photios Patriarhul Constantinopolului, Apanta #4 (seria E.P.E. #133), publicat de Meretakis „Byzantium”, Tesalonic 2001, pp. 338-447. Ne vom referi la acest volum cu simbolul „ Meretakis 4 ” urmat de numărul paginii .

Să analizăm acum cele mai importante probleme pe care le ridică Fotie cel Mare în cele două lucrări ale sale , referitoare la rolul Părinților și al Sinoadelor în tratarea ereziei și în stabilirea doctrinei corecte.

6. Ereticii latini nu au nicio scuză pentru greșeala lor, întrucât Occidentul a avut ierarhi care au urmat credința corectă

Fotie cel Mare scrie:

„ Am aflat că unii din Occident introduc în credință ideea că Duhul divin și preasfânt purcede nu numai de la Dumnezeu Tatăl, ci și de la Fiul și, prin această învățătură, le fac mare rău celor care o acceptă. ” (Ep. 24) [52]

Totuși, pentru Fotie aceasta constituie o inovație inacceptabilă , deoarece consideră că „ Biserica Romană este în acord cu și acceptă credința comună cu celelalte patru tronuri ierarhice ” (Ep. 24) . [53] Dumnezeu, ne spune proeminentul ierarh, „ precum în părțile Răsăritului, așa și în Apus, creând lumini și călăuzitori , îi așază la înălțimea tronurilor ierarhice, pentru ca acestea să strălucească zilnic și să lumineze mințile și sufletele multora ” (Ep. 24) , [54] și subliniază că „ predicatorii nu sunt atât de rari în Biserica Apusului, dar sunt [...] nu puțini ” (Ep. 24) . [55]

Credința corectă, până atunci, fusese stabilită cu succes de „ sfinții și binecuvântații episcopi ai Romei […] care au luminat Occidentul cu ortodoxie ” (ABM) [56] , iar afirmațiile ereticilor latini sunt ușor de infirmat atunci când ne gândim la papi precum „ ortodoxia strălucitoare ”, „ Damasus cel cu trei fețe [366-384 [57]]” (ABM) [58] , „ Celestin [423-432]”, care „ nu au spus, nu au auzit, nu au acceptat ” Filioque (ABM) [59] , „ Leo […] cel vechi [adică Leo I, 440-461 [60]] și […] noul Leo [adică Leo al III-lea, 795-816 [61]] […] [care] cred același lucru ca Biserica Catolică și Apostolică […] că Duhul Sfânt […] purcede de la Tatăl și nu și de la Fiul ” (Ep. 24) [62] .

De asemenea, mai vechiul „ Vigilius [538-555]” a „ declarat […] că Duhul Atotsfânt și de o singură substanță purcede de la Tatăl ” și că orice altceva, Vigilius „ leagă cu legături egale ale anatemei ” (APM) [63] . Desigur, Simbolul Credinței a fost păstrat intact de divinul și sfântul „ Grigore [590-604]” (APM) [64], așa-numitul „ Dialog ”, care este, de asemenea, cinstit ca sfânt de Biserica Ortodoxă pe 12 martie [65] . În seria Papilor care s-au opus Filioque-ului , Fotie îi adaugă pe „ Agaton [678-682]” (APM) [66] și „ Zaharias [741-752]” (APM) [67] , precum și pe predecesorul lui Leon al III-lea , Papa „ Hadrian [771-795], care a condus același tron apostolic ”, iar în scrisorile sale „ rezultă destul de clar și evident că el crede că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și nu de la Fiul ” (Epistola 24) [68] . Episcopilor Romei care nu au acceptat Filioque-ul , el îl adaugă pe contemporanul său „ Papa Ioan [al VIII-lea ,

872-882]", care, după cum spune Fotie , „ a fost de acord cu noi în ceea ce privește credința, cu recitarea Crezului " (APM) [69] (vezi și Epistola 24) [70] .

Ca eforturi importante de protejare a Crezului în Occident, Fotie cel Mare menționează următoarele:

„ Leon [III , 795-816] și Benedict [III , 855-858] […] au legiferat ca simbolul credinței la Roma și în Bisericile aflate sub autoritatea sa să fie pronunțat în greacă în timpul divinei liturghii , astfel încât incapacitatea de a exprima limba să nu dea naștere la blasfemie ." (APM) [71]

Și cu siguranță, așa cum scrie Ioannis Kalogirou , este caracteristică acțiunea Papei Leon al III-lea , care „ a așezat […] la intrarea în biserica Sfântul Petru din Roma, pe o parte și pe cealaltă, două plăci de argint cu Crezul gravat pe ele, în greacă, pe una, și în latină, pe cealaltă, fără adăugarea filioque-ului " [72] .

Acest fapt este atât de caracteristic încât dovedește că, cel puțin spre sfârșitul secolului al VIII-lea , Filioque nu mai putea fi considerat o chestiune „teologică" fără importanță, ci a căpătat dimensiuni periculoase și a fost considerat o adăugire eretică ce altera credința antică . Fotie cel Mare menționează actul lui Leon al III-lea în ambele sale lucrări, de trei ori în total :

„ Leonul mai târziu […] a predat Occidentului slăvirea și teologizarea Sfintei Treimi cu cuvântul grecesc , cu care a fost formulată inițial. Și nu a făcut aceasta doar prin cuvânt și decret, ci și după ce a făcut niște scuturi și a scris acestea ca pe niște coloane și le-a așezat astfel încât toată lumea să le poată vedea, le-a pus la porțile templului, pentru ca tuturor să le fie ușor să învețe credința autentică nealterată " (Ep.KD΄) [73] (vezi și APM) [74] .

7. Fotie cel Mare neagă primatul autorității Papei și consideră că apărarea doctrinei a avut loc în Orient și de acolo credința corectă a ajuns în Occident.

Multitudinea de referințe de mai sus la episcopii romani care au rămas fideli dogmei antice nu ar trebui să ne înșele că Photius a făcut vreo

concesie în ceea ce privește problema primatului papal . El poate, așa cum am văzut, să-l onoreze pe Agathon pentru că a păstrat Crezul nealterat , dar știm că „ Papa Agathon ” a „ promovat cu tărie ” „ teoria ” conform căreia Roma deținea „ primatul autorității ecleziastice și, în acest caz, al autorității dogmatice cu caracterul de «infailibilitate» [75] .

[Notă: Faimoasa teorie a „ Primatului Papal ” este bazată de romano-catolici pe două baze construite de ei înșiși: „ În primul rând, presupusul primat al autorității lui Petru asupra celorlalți ucenici și, în al doilea rând, episcopatul lui Petru la Roma ” [76] . Unul dintre versetele importante pentru ei este Matei 16:18 : „ Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica Mea ”.]

Din păcate, latinii, ignorând numeroase alte pasaje din Noul Testament care exclud orice caz de primat al lui Petru printre Apostoli (de exemplu, Galateni 2:7; 2:9; 2:11), au considerat în mod arbitrar că „ Domnul i-a acordat lui Petru primatul autorității sau a rânduit transmiterea acestuia episcopilor Romei ” [77] . Astfel, bazându-se pe tradiții ulterioare, incerte, și comitând „ falsificări flagrante ale Istoriei ” [78] , au legat versetul în cauză de Papii ulteriori ca „succesori” ai apostolului, deoarece Petru ar fi devenit episcop al Romei timp de 25 de ani; cu toate acestea, presupunerea „ că Petru a fost episcop timp de 25 de ani la Roma ” „ rămâne fără nicio bază istorică ” [79] și, din acest motiv, profesorul Christos Voulgaris notează că „ primatul bisericii Romei asupra lui Petru constituie o distorsionare clară a realității istorice și o înșelăciune conștientă ” [80] . În plus, simplul fapt că Hristos , fondatorul Bisericii, a fost martirizat la Ierusalim , ar fi suficient pentru ca cineva să formuleze obiecția că primatul nu ar trebui să aparțină Romei , ci Patriarhului Ierusalimului [81] .

Această supremație autoritară a Romei este respinsă de Biserica Ortodoxă și, așa cum ne învață Ioan Gură de Aur , semnificația principală în faimosul verset Matei 16:18 nu este Petru ca persoană, ci mărturisirea pe care a dat-o în Matei 16:16 , însoțită de o credință autentică [82] ; aceasta este „ stânca ” pe care a fost zidită Biserica .

Photius , aparent răspunzând falsurilor latinilor , respinge supremația papală a puterii și scrie :

„ Așadar, Biserica Romană, fiind de acord și mărturisind cu celelalte patru tronuri ierarhice și fiind întemeiată și sprijinită pe stânca cuvintelor

Domnului, Biserica [...] nici măcar porțile iadului, adică gurile de negrăit ale ereticilor, nu i se pot împotrivi în vreun fel ” (Ep. 24) [83] .

Este clar aici că Fotie cel Mare interpretează Matei 16:18 conform tradiției ortodoxe și nu așa cum dorește Roma , în timp ce nu acceptă niciun primat teologic-dogmatic pentru Roma . Acest lucru este exprimat și mai clar într-un alt loc unde scrie:

„ Căutați Părinți care să vă susțină opinia? Aveți […] nenumăratul cor de Părinți purtători de Dumnezeu, de la care marii preoți ai Romei , pe care i-am menționat mai devreme, după ce au fost învățați și au primit de la simbolul sfânt menționat anterior doctrina infailibilă a consubstanțialității trinitare, au transmis-o regiunilor întregului Occident .” (Ep. 24) [84] .

Prin urmare, nu numai că Roma este plasată exact pe același nivel cu „ celelalte patru tronuri ierarhice ”, dar, în plus, Papii trebuie să-și amintească faptul că au primit dogma de la al Doilea Sinod Ecumenic ținut la Constantinopol și , datorită numărului mare de Părinți Răsăriteni (150 de episcopi răsăriteni și niciunul din Occident [85]), aceasta a fost inițial definită ca „ un sinod general doar al statului răsăritean, dar ulterior a fost recunoscut ca ecumenic și de către occidentali ” [86] .

8. Limba latină ca sursă de probleme teologice

Fotie cel Mare ridică o problemă foarte interesantă cu privire la limba în care au fost formulate pentru prima dată granițele dogmatice eterne și inviolabile stabilite de Sinoadele Ecumenice și la problema creată de traducerea lor în latină, care este mai săracă în sens. Citând ca exemplu acțiunea lui Leon al III-lea și Benedict al III-lea de a legifera astfel încât Crezul , în timpul Divinei Liturghii, să fie rostit în greacă, el scrie:

„ Adesea limba latină, dezvoltând învățătura sacră a Părinților noștri, din cauza sărăciei sale în sensuri și a neputinței sale de a se răspândi pe scara largă a limbii grecești, nu și-a compus graiul clar sau sincer, nici nu l-a adaptat cu fidelitate sensului, iar la mulți îngustimea denumirilor a provocat o suspiciune de heterodoxie în jurul credinței, deoarece nu era suficientă pentru a interpreta acuratețea gândirii ” (APM) [87] .

Problema limbii latine a fost într-adevăr un factor istoric serios care a distanțat Occidentul de Tradiția Orientului, un exemplu tipic fiind faptul că „ Sfântul Augustin nu cunoștea suficient limba greacă și nu a reușit să urmeze tradiția teologică a marilor părinți și scriitori ecleziastici ai Orientului ” [88] .

9. Acordul Părinților (Consensus Patrum) nu este anulat de dezacorduri izolate și ocazionale

Din studiul acestor două lucrări ale lui Photius , se desprinde concluzia că adepții lui Filioque îi invocă ca aliați pe cei trei teologi importanți ai Occidentului. Photius cel Mare scrie:

„ Ei pretind că acest lucru [adică Filioque] a fost spus de Ambrozie [339-397 [89]] în discursurile sale despre Spirit și chiar de Augustin [354-430] și Ieronim [347-420]” (APM) [90] .

Deoarece le menționează numele de cel puțin cinci ori în cele două texte, înțelegem că acești teologi faimoși erau „cărțile forte” ale ereticilor și îi aduceau constant în discuție pentru a-și susține pozițiile.

Totuși, studiind aceste texte ale lui Photius , apar diverse gânduri:

În primul rând, el nu exclude în mod explicit posibilitatea unor formulări eronate din partea celor trei Părinți. Logic, dacă Fotie ar fi știut cu siguranță că cei trei teologi proeminenți nu au formulat niciodată neînțelegeri cu privire la Filioque , l-ar fi scris fără ezitare; ar fi examinat argumentele ereticilor unul câte unul și le-ar fi respins. Cu toate acestea, așa cum subliniază pe bună dreptate Styl. Papadopoulos , Fotie „ nu a reconstituit pasaje specifice ” ale acestora [91] , ci a încercat să le apere oferindu-ne o învățătură valoroasă despre posibilitatea reală ca un Părinte al Bisericii să greșească fără a-și pierde autoritatea teologică și promovând importanța Acordului Părinților și a deciziilor Sinodale în formularea credinței corecte .

Din nou, faptul că nu exclude în mod explicit posibilitatea erorii nu înseamnă că Photius știa că ereticii aveau dreptate. Este posibil pur și simplu să fi avut o cunoaștere limitată a operei Părinților Latini, în principal din antologii, o problemă mai generală în Orient [92] , și astfel

nu a putut confirma sau respinge ceea ce spuneau susținătorii bisericii Filioque .

Referitor la aceste trei figuri, dogmatologul Nikolaos Matsoukas scrie că „ Fotius îi apără pe Augustin și Ieronim; el consideră opiniile contemporanilor săi occidentali drept falsuri ale învățăturii reale a acestor doi teologi . Cu toate acestea, Roma îi atribuie lui Ambrozie ambiguități care au creat o oarecare ceață pe tema Filioque ” [93] .

Și Ioannis Romanidis notează:

„ Pentru Ambrozie, emanația de la Fiul înseamnă trimiterea Duhului Sfânt în timp, dar nu modul existenței Sale , în timp ce pentru Augustin, emanația înseamnă atât trimitere, cât și un mod de existență. Învățătura lui Ambrozie este ortodoxă, în timp ce cea a lui Augustin nu este. ” [94]

Printr-o căutare superficială a literaturii de specialitate, am constatat că Augustin este principalul responsabil pentru formularea timpurie a unui Filioque problematic . Dimpotrivă, nu am reușit să găsim niciun cercetător autorizat care să-l asocieze pe Ieronim cu această problemă.

Totuși, ceea ce ne preocupă în acest articol nu sunt persoanele specifice, ci învățătura lui Fotie cel Mare cu privire la autoritatea Părinților. Și, în acest sens, poziția sa cu privire la celebra problemă a Acordului Părinților (Consensus Patrum) este de mare interes .

Fotie cel Mare scrie :

„ Dar mai întâi le putem spune ceea ce este evident pentru toată lumea, că dacă această zicere [adică Filioque] a fost spusă de zece sau chiar douăzeci dintre părinți, sunt nenumărați care nu au spus-o . Cine sunt cei care îi insultă pe părinți? Cei care își limitează întreaga evlavie la câțiva și chiar la cei care contrazic și se opun în sinoadele ecumenice și luptă împotriva unei mulțimi nenumărate de părinți purtători de Dumnezeu , sau cei care primesc mai mulți avocați ? Îi insultă cineva pe părinți, cum spui tu, dacă nu spune că Duhul purcede de la Fiul, pentru că au vorbit așa. Și cum nu insultă mai mulți oameni care spun acest lucru? ” (Ep. 24′) [95] .

Și în alte părți:

„ Dar au spus Părinții”, spune el, „că Duhul purcede de la Fiul? Da, dar puțini la număr . Cei mai mulți au refuzat să spună acest lucru [...] Căutați Părinți care să vă susțină opinia? Îl aveți pe Domnul Însuși, deciziile sinoadelor ecumenice, nenumăratul cor al Părinților purtători de Dumnezeu ” (Ep. 24) [96] .

Poziția marelui ierarh al Răsăritului este clară:

Când vorbim despre Acordul Părinților , ne referim la acordul covârșitoarei majorități a acestora , într-o asemenea proporție încât diferența numerică a unora și a altora nu lasă nicio îndoială cu privire la direcția corectă. Și, bineînțeles, afirmațiile ereticilor nu au nicio șansă atunci când această majoritate covârșitoare este în acord absolut cu pozițiile exprimate ale Sinoadelor Ecumenice .

Poate că aici sunt necesare două observații:

1) Este un fapt cert că Fotie exprimă o îndoială constantă în cele două lucrări ale sale cu privire la faptul dacă Augustin , Ambrozie și Ieronim s-au referit cu adevărat la Filioque . Această îndoială nu se potrivește cu certitudinea sintagmei: „ au spus Părinții... că Duhul purcede de la Fiul? Da , dar puțini ”. Prin urmare, acest „ Da ” sigur nu poate viza aceste trei persoane. Mai degrabă, este vorba de alți ierarhi occidentali pe care Fotie îi știa că sunt de acord cu ereticii.

2) Acordul Părinților este un concept care se referă la opiniile consensuale independente pe care Părinții le-au exprimat din când în când. De aceea vorbim despre o majoritate. Participarea în grup a Episcopilor-Părinți la un Sinod Ecumenic este un caz diferit, în care majoritatea nu se aplică, ci deciziile în chestiuni de credință sunt luate întotdeauna pe baza principiului unanimității [97] .

10. Acordul Părinților este valabil chiar și atunci când se observă lacune în cunoștințele noastre istorice

Un alt parametru interesant conținut în învățătura lui Fotie despre Acordul Părinților este următorul:

„ Dacă, așadar, Zaharia și Grigore , care sunt atât de îndepărtați în timp unul de celălalt, nu au avut opinii diferite între ei despre emanația Duhului Atotsfânt, este evident că corul sacru al conducătorilor Bisericii Romane, care se afla între ei, a propovăduit și a aderat la aceeași credință fără inovații . Căci, așa cum extremele se țin laolaltă și se compun mai ușor, tot așa cele intermediare se compun și se îndrumă mai ușor ” (APM) [98] .

În pasajul de mai sus, esența nu se găsește în aceste două persoane, Grigore și Zaharia . Fotie cel Mare ne-a spus deja că credința corectă are o mare multitudine de mărturii și decizii în favoarea sa. Totuși, în cazurile în care se observă lacune în cunoștințele noastre despre unele perioade istorice, luăm în serios uniformitatea mărturiilor de la începutul și sfârșitul lacunei și presupunem cu ușurință că „ Regula Credinței ” a fost respectată în mod normal în această perioadă „întunecată”, chiar dacă au existat excepții izolate.

11. Tăcerea, chiar și asupra unei învățături doctrinare importante, a unui Părinte al Bisericii nu poate fi înțeleasă ca un acord cu erezia.

O altă problemă importantă este ridicată de Fotie cel Mare , pe care o întâlnim adesea în dialogurile cu ereticii, care, în încercarea lor de a găsi aliați și fără a avea alte sprijinuri, încearcă să transforme tăcerea Părinților în acord cu pozițiile lor eretice .

Fotie ne spune că nu ar trebui să permitem acest lucru, deoarece Părintele Bisericii, „ păstrându-și cuvintele cu judecată și mai degrabă ornând ca evlavia să fie proclamată cu o rostire treptată (căci dacă aceasta pătrunde cu calm în sufletele oamenilor, flacăra doctrinei se dă mai puternic, în timp ce cu viteza și atacul brusc al fulgerului ochiul minții, și mai ales al multora, este adesea orbit, așa cum și fulgerul provoacă întuneric în ochi, și mai ales în cei mai slabi), de aceea cu siguranță reduce la tăcere ceea ce dorea cel mai mult să predice, dar a păstrat tăcerea, pentru ca atunci când va veni vremea să poată predica ceea ce tăcea cu o voce mai tare. S-ar putea scrie o carte de multe pagini dacă cineva ar vrea să treacă în scris numele acestor oameni și motivele pentru care adesea nu au lăsat floarea adevărului să înflorească , astfel încât floarea să devină mai frumoasă și vegetația să crească mai mult și să adune un rod multiplu . Dar cu

siguranță îi admirăm pentru inspirația lor dincolo de cuvinte și pentru economia lor înțeleaptă. ” (APM) [99]

Conform lui Fotie , așadar, tăcerea Părinților nu este nimic ciudat sau reprobabil, întrucât poate avea drept cauză ceea ce descrie Apostolul Pavel în 1 Corinteni 3:2 sau în Evrei 5:13-14 . Totuși, în niciun caz nu ar trebui să permitem ereticilor să transforme tăcerea Părinților într-un presupus acord cu propriile lor erori.

12. Nu ar trebui să ne grăbim să atribuim o eroare unui Părinte al Bisericii, ci trebuie să examinăm toate posibilitățile

Conform lui Fotie cel Mare , un Părinte al Bisericii este o persoană cu daruri „ admirabile ”, care radiază „ virtute ” și „ evlavie ” (APM) [100] , iar „ strălucirea vieții sale ” este însoțită de o credință „ ireproșabilă ” (Ep. KD´) [101] . Prin urmare, orice îndoieli pe care le-am putea avea cu privire la opiniile unui Părinte al Bisericii nu ar trebui să se transforme într-o „condamnare” frivolă a acestuia, fără o investigație prealabilă:

„[Voi, ereticii, spuneți că unii Părinți au fost de acord] că Duhul purcede și el de la Fiul. Și cum se poate confirma și crede, după atâta timp, că scrierile lor nu au fost corupte? ” (APM) [102] (într-un alt loc, Fotie îi acuză deschis pe eretici, spunând că este posibil ca „ spiritiștii să fi falsificat scrierile [Părinților]” (APM) [103]).

Și nu numai atât. Este posibil ca Părinții să fi fost acuzați că „ vorbesc poate într-un mod economi ” (APM) [104] (vezi și Epistola către Corinteni [105]), iar exemplul dat de Apostolul Pavel este puternic :

„ Cei pe care îi menționezi au spus aceste lucruri. Dar dacă le-au spus din vreo necesitate ocazională sau apărându-se împotriva mâniei neamurilor sau respingând o altă doctrină eretică, sau din condescendență față de slăbiciunea ascultătorilor săi […] că tu, ceea ce a fost spus nu într-un sens dogmatic, făcând din doctrină o lege, cu siguranță îți aduci pagubă […] Predicatorul lumii [adică Apostolul Pavel] a spus […] neamurilor [atenieni] […] consimțând la slăbiciunea lor spirituală […] [despre] « dumnezeul necunoscut» […] « Pe El vi-l fac cunoscut» […] veți face din

aceste lucruri o dogmă și veți îndrăzni să denunțați că detronatorul idolilor propovăduiește pe cel pe care elenismul îl venera și îl numea un dumnezeu necunoscut? ” (APM) [106] .

De fapt , Photius enumeră câteva cazuri similare din Biserica antică:

„ Și în câți alți fericiți și sfinți Părinți ai noștri puteți găsi acestea! […] Dionisie al Alexandriei , care, din opoziție cu Sabellius, s-a apropiat oarecum de Arius , eminentul dintre sfinți mucenici, marele Metodie al Părinților […] oameni sfinți și învățători de subiecte sacre, ale căror poziții nu le acceptăm, desigur, dar acordându-le un premiu pentru viața lor bună și celelalte învățături sacre, îi înconjurăm cu multe onoruri […] precum Irineu, marele preot al lui Dumnezeu […] și ucenicul său Ipolit, mare preot și martir, oameni admirabili pentru numeroasele lor virtuți, dar uneori unele dintre cuvintele lor nu încetează să se abată de la acuratețea dogmatică .” (APM) [107] .

Conform lui Fotie cel Mare , atunci când o persoană are trăsăturile caracteristice ale unui Părinte al Bisericii, trebuie să luăm în considerare toate posibilitățile înainte de a-i imputa vreo eroare.

13. O poziție patristică eronată poate fi considerată eretică numai dacă cel care a formulat-o, după îndemnuri, insistă în continuare asupra ei.

Fotie pune încă un obstacol ereticilor, care cu frivolitate și grabă încearcă să-i transforme pe Părinți în aliații lor.

Problemele care trebuie luate în considerare sunt două:

1. A exprimat acest Părinte o poziție eronată, dar pentru care nu a fost niciodată chemat să o clarifice și, prin urmare, nu cunoaștem cauza acesteia?

2. A fost Tatăl care a exprimat poziția eronată tras la răspundere și, după îndemnuri, s-a pocăit de aceasta?

Fotie cel Mare scrie:

„ Respingem cu siguranță inovația care denaturează și falsifică cuvântul despotic, dar nu-l condamnăm pe tatăl său, care tace și nu este nici prezent, nici nu contrazice […] când nu există acuzație, nu există nicio decizie pentru acuzație, iar când nu se emite nicio condamnare , cel care îndrăznește să acuze […] își întoarce acuzația împotriva sa ” (Ep. KD´) [108] .

Aceasta este o poziție permanentă a Bisericii, care spune că „ trebuie mai întâi stabilită de organele ecleziastice competente care sunt cu adevărat eretici ” [109] .

Și mai rău pentru eretic este însă să facă greșeala de a invoca poziții eronate ale Părinților, pentru care ei înșiși au acceptat corecțiile Bisericii [110] :

„ Dar dacă, conform lucrurilor omenești, deși ar fi posedat în rest multe virtuți, fie ar fi căzut în vreo ignoranță, fie ar fi fost rătăciți de vreo omisiune, nu s-ar fi opus când au fost învățați sau ar fi sfidat îndemnurile […] cum veți găsi refugiu în ele … ? ” (APM) [111] .

În aceste condiții, așadar, dacă unii Părinți „ au arătat în ceva neglijență față de adevăr și au fost determinați să spună lucruri contrare doctrinei bisericești comune, în acestea cu siguranță nu-i urmăm, dar nu diminuăm nimic din cinstea și gloria lor părintească ” (Ep. 24) [112] .

14. Părinții Bisericii pot greși atunci când nu sunt chemați de situații ecleziastice urgente să exprime cuvântul Bisericii.

După cum am văzut, potrivit lui Fotie cel Mare, Părinții pot greși. Conform lui Stil. Papadopoulos , pozițiile proeminentului ierarh cu privire la problema erorii patristice constituie o viziune absolut realistă [113] .

În primul rând, pentru Fotie cel Mare , „ alunecarea umană nu poate fi întotdeauna evitată de cel compus din lut și materie fluidă ; uneori, chiar și în cei mai buni oameni se manifestă unele urme de întipărire ” (APM) [114] (cf. 1 Ioan 1:8 : „ dacă zicem că n-avem păcat, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este în noi ”).

În acest caz, „ cu siguranță nu acceptăm abaterea de la cuvântul Domnului, dar nu-i separăm de corul Părinților ” (Ep. 24) [115] .

Există însă un parametru important, analizat excelent de Styl. Papadopoulos , motiv pentru care citățm textul său:

„ Potrivit lui [adică Fotie cel Mare], eroarea se datorează următoarelor motive: «ignoranță», faptului că eroarea este «omenească». Cu toate acestea, Fotie adaugă că Părinții s-au înșelat în chestiuni pentru care nu exista nicio «cerere», pentru care nu li s-a cerut părerea [În original: «nu li se face nicio cerere»] . Observația lui Fotie este de o importanță enormă. Părinții s-au înșelat în unele cazuri, dar acest lucru nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost o problemă crucială a vremii, dacă problema ar fi fost cea care a cauzat criza vremii, dacă credincioșii acelor vremuri ar fi legat răspunsul la problemă de mântuirea lor, dacă ar fi «cerșit» răspunsul [În original: «nimeni nu i-a implorat să învețe adevărul» [116]] . În aceste din urmă condiții, adică Duhul Sfânt, a cărui slujire este mântuirea omului, l-ar lumina pe Învățătorul Bisericii să dezvăluie adevărul în mod autentic și nu eronat ” [117] (vezi Epistola XXIV) [118] .

15. Importanța Sinoadelor Ecumenice în formularea Regulii de Credință

După ce am terminat ceea ce examinează Sfântul Fotie cu privire la Părinții Bisericii, să ne uităm acum la învățătura sa despre Sinoadele Ecumenice, cel mai mare bastion împotriva ereticilor, care dărâmă toate sofismele lor legate de faptul dacă anumiți Părinți „au spus”, „ce au spus”, „cum au spus-o” etc.

Fotie cel Mare scrie :

„[Să presupunem că] aceștia trei au spus-o, așa cum spun romanii. Dar marii preoți ai celor șapte sinoade nu au spus-o. Căci definiția credinței noastre a fost confirmată de toți ei succesiv, iar împreună cu ei președinții și luminarii Bisericii Romane au fost de acord fără obiecții și au legiferat că nicio învățătură nu trebuie adăugată sau eliminată din definiția credinței ” (APM) [119] .

Fotie subliniază că ereticii îndrăznesc să „ adăuge aceasta [Filioque], distorsionând expunerea credinței pe care cele șapte sinoade au afirmat-o

” (APM) [120] . Căci este clar că „ dintre cele șapte sfinte sinoade ecumenice, al doilea a dogmatizat imediat că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl, al treilea a urmat, al patrulea a afirmat-o , al cincilea a fost de acord , al șaselea a proclamat-o împreună, al șaptelea a pecetluit-o cu argumente strălucite [...] Dar voi [care le respingeți], care turmă nelegiuită v-a învățat și v-a schimbat...? » (APM) [121] .

Conform lui Fotie , fiecare Sinod Ecumenic este „ inspirat de Dumnezeu ” (APM) [122] și „ condus de spirit ” (APM) [123] , prin urmare, fiecare învățătură heterodoxă „ răsturnează […] însăși esența Duhului ” (APM) [124] .

Învățătura dogmatică corectă se bazează pe „ mărturisiri ecumenice ” (APM) [125] , „ iluminate [...] de rezoluții ecumenice și sfinte ” (APM) [126] . Dimpotrivă, ereticul vorbește „ împotriva sinoadelor ecumenice și sfinte ” (APM) [127] , ale căror „ dogme acceptă sfârșitul lumii ” (APM) [128] .

În cele din urmă, nu există nicio scuză pentru eretici:

„ Contrazic și se opun sinoadelor ecumenice ... luptă împotriva unei mulțimi nenumărate de părinți purtători de Dumnezeu ” (Ep. 24) [129] și disprețuiesc „ precizia formulărilor ”, „ termenii și dogmele sinodale ” (Ep. 24) [130] .

După cele de mai sus, înțelegem cu ușurință de ce Fotie cel Mare a devenit un „steagul roșu” pentru latini și un far al Ortodoxiei pentru Biserică.

16. Epilog

Sperăm că această examinare amplă și analitică a învățăturii lui Fotie cel Mare se va dovedi utilă și va oferi răspunsuri la întrebările referitoare la organizarea politică a Bisericii Ortodoxe. Pentru creștini, deciziile Sinoadelor Ecumenice constituie expresia infailibilă a credinței Bisericii. În plus, însă, Acordul Părinților (în sensul acordului unei majorități foarte puternice a formulărilor patristice independente de-a lungul timpului) constituie un ghid valid pentru exprimarea dogmatică.

[Să-și caute, așadar, Occidentul papal „rivalul” în Tradiția Patristică și Ecumenică, consemnată și irefutabilă, a Bisericii. Aceasta ne arată cine trebuie să se întoarcă la fapte, pentru că altfel nu vorbim despre o Uniune a Bisericilor, ci despre o fuziune forțată și inacceptabilă a unor lucruri diferite. Și, bineînțeles, chiar și logica practică obișnuită dictează că, dacă nu sunt eliminate toate punctele ascuțite pe care le creează o fisură, nu poate avea loc nicio „uniune”. Așadar, în cazul distorsiunilor papale, retragerea chiar și asupra Filioque sau asupra altor probleme nu înseamnă nimic, dacă odată cu ele nu se abandonează definitiv instituția (și viziunea) primatului puterii papale, sursa multor probleme din trecut și foarte probabil din viitor.]

Conform lui Fotie cel Mare , Acordul Părinților nu este infirmat nici de „tăcerea” Părinților, nici de diferențele individuale, pe care trebuie să le examinăm cu atenție dacă sunt într-adevăr valide și în ce condiții, pentru a nu-i „condamna” pe Părinții care le-au formulat pe nedrept. Nu trebuie să uităm că tactica ereticilor este tocmai aceasta, invocarea tăcerii lor, selecția unor sintagme decupate de la sensul deplin și proiecția unor opinii individuale și oportuniste care, într-adevăr, îi pot surprinde pe creștini. Totuși, înainte de a ne îndoi „ușor în inimă” de credința noastră, trebuie să căutăm ajutor în găsirea adevărului, și atunci vom vedea că cercetarea sistematică și temeinică a literaturii patristice îi demască pe eretici, care se concentrează pe fragmente selectate metodic din opinii patristice, dar în realitate „ contrazic o nenumărată mulțime de Părinți purtători de Dumnezeu ” (Ep. 24) [131] .

Note

[1] Florovsky George, „Biblia, Biserica, Tradiția” (trad. Dimitriou G. Tsami), Pournaras, Salonic 2003, pp. 113-114. Vezi și Krikonis Th. Christos, „Autoritatea Bisericii, autoritatea Tradiției sale și învățătura Părinților”, University Studio Press, Salonic 1998, p. 170.

[2] M. Atanasie: „Către Serapion” 1, 33 (PG 26, 605CD).

[3] M. Atanasie: „Către Serapion” 1, 28 (PG 26, 593D-596A). Vezi și „Împotriva grecilor” 1 (PG 25, 4AB).

[4] Un studiu excelent care discută în detaliu semnificația și conținutul termenului „Părinți ai Bisericii” a fost realizat de patrologulStylianos

Papadopoulos. Studiul este inclus în introducerea primului volum al „Patrologiei” sale, la paginile 17-79 aleediției(2000).

[5] Există un articol biografic documentat peOrthodox Wiki , la rubrica „ Photios I cel Mare ”.

[6] Vezi Phidas Io. Vlasios, „Istorie ecleziastică”, vol. 2, ediția a 3-a, Atena 2002, pp. 101; 114; 124; 137.

[7] Phidas Io. Vlasios, „Photios I cel Mare”,Papyrus-Larousa-Britannica, vol. 60, Papyrus Publishing, Atena 2004-2005 [CD-ROM].

[8] N.V. Tomadakis, „Photios, primul”, în Enciclopedia religioasă și etică(THE), vol. 12 (1968), p. 21.

[9] Potrivit savantului bizantinPaul Lemerle, cea mai probabilă dată aPhotiuseste 810 (vezi Lemerle Paul, „Primul umanism bizantin, educație și educație în Bizanț de la începuturi până în secolul al X-lea”, ediția a 3-a, MIET, Atena 2001, p. 158).

[10] Pentru diversele versiuni ale cronologiei morții, consultați nota de subsol relevantă de pe Orthodox Wiki.

[11] În ciuda faptului că se exprimă adesea ignoranță cu privire la amplasarea Arminiene(saua Mănăstirii Armene), aceasta era probabil situată „în Constantinopol sau foarte aproape de acesta”. Vezi, în acest sens, Zanos Petros, „Photios Patriarhul Ecumenic”, în Constantinopol 1864, p. 56, unde autorul, referitor la amplasarea geografică a acestei Mănăstiri, invocă argumentele luiElias Tantalides, profesor la Școala Teologică din Halki.

[12] THIE, vol. 12 (1968), pp. 21 și 26-27.

[13] Phidas Io. Vlasios, „Istorie ecleziastică”, vol. 2, ibid., p. 114.

[14] Lemerle Paul, „Primul umanism bizantin…”, ibid., pp. 158-159.

[15] Phidas Io. Vlasios, „Istorie ecleziastică”, vol. 2, ibid., p. 272.

[16] Veziintroducereala: Photios, Patriarhul Constantinopolului, „Biblioteca - Lucruri de istorie” (introducere-traducere-comentarii: Stefanos Efthymiadis), Editura Kanakis, Atena 2000, pp. 16-17.

[17] Ware Kallistos, „Biserica Ortodoxă”, ediția a 4-a, Akritas, Atena 2007, pp. 92-93.

[18] Kontostergiou Despina, „Consiliile Ecumenice”, Pournaras, Salonic 1997, p. 278.

[19] Kontostergiou Despina, „Conciliile ecumenice”, ibid., p. 280. Vezi textul declarației în: Karmiris Ioannis, „Monumentele dogmatice și simbolice ale Bisericii Ortodoxe Catolice”, vol. A, ediția a 2-a, Atena 1960, p. 269.

[20] Sfântul Nectarie, „Sfântul Catehism Ortodox”, ediția a 4-a, publicată de Vass. Rigopoulos, Tesalonic 2001, p. 192. Vezi și în Wiki Ortodoxă,la intrarea „Sinoade Ecumenice”, secțiunea intitulată: „Numărul Sinoadelor Ecumenice”.

[21] Kontostergiou Despina, „Consiliile Ecumenice”, ibid., pp. 279-281. Vezi și Karmiris Ioannis, „The Dogmatics…”, vol. A, ibid., p. 271.

[22] Vezi lista lucrărilor din: Dimitrakopoulos Andronikos, „Grecia ortodoxă, și anume despre grecii care au scris împotriva latinilor și despre scrierile lor”, Leipzig 1872, p. 2.

[23] AthanasiosPapadopoulos-Kerameusprezintă dovezile relevante și le consideră suficiente pentru a demonstra că Biserica Romană l-a veneratpe Fotiecel puțin„ timp de peste două secole după[…]moartea sa” și abia atunci a apărut fenomenul „în Occident oamenii […]prin scrieri pentru a defăima[…]binecuvântatasamemorie” (vezi articolul „Patriarhul Fotie ca Sfânt Părinte al Bisericii Ortodoxe Catolice”, în revistaByzantinische Zeitschrift8 (1899), p. 671).

[24] THIE, vol. 12 (1968), p. 30.

[25] Efstratiadis Sofronie (Mitropolitul Leontopolisului), „Hagiologionul Bisericii Ortodoxe”, Apostolic Ministry, Atena 1935, p. 471.

[26] Metallinos D. Georgios, „Sursele istoriei bisericești”, Armos, Atena 1989, p. 122.

[27] Vezi „Sinodiconul Ortodoxiei” în cartea liturgică „Triodionul”, p. 157b. De asemenea, vezi Korakidis S. Alexandros, „Duminica Ortodoxiei”, Armos, Atena 2006, p. 34; 35.

[28] Vezi informațiile biografice din articolul cu același nume deT. Gritsopoulosîn THIE, vol. 9 (1966), pp. 1190-1194.

[29] A. Papadopoulou-Kerameos, „Patriarhul Photie ca Sfânt Părinte al Bisericii Ortodoxe Catolice”, Byzantinische Zeitschrift8 (1899), p. 661.

[30] Vezi prefețele luiSofocle Economou în: Photius cel Mare, „Disputele”, publicată de F. Karampinou și K. Vafa, Atena 1858, p. 5, nota (b). De asemenea, profesorulIoannis Karmirissubliniază că Biserica, „sărbătorindu-i memoria pe 6 februarie[…]îl onorează ca « bastionul Ortodoxiei, apărătorul ortodocșilor, stâlpul și cetatea Bisericii […] lira teoftongă a Duhului […] învățătorul lumii …» (Vezi Karmiris Ioannis, „Dogmatica…”, vol. 1, op. cit., p. 319, nota #3).

[31] PG 102, 279-400.

[32] Aceasta esteScrisoarea 24cu titlul complet: „Către prea-temătorul de Dumnezeu, preasfințitul, preasfințitul arhiepiscop, frate și co-liturghist, către preaadmiratul și renumitul arhiepiscop și mitropolit al Aquileiei, Fotie, prin harul lui Dumnezeu, arhiepiscop al Constantinopolului, noii Rome și Ecumenice” (PG 102,793B-821B).

[33] Vezi articolul „Aquileia”, THIE, vol. 1 (1962), p. 1247.

[34] Aceste trei „Capitole” - Propuneri (pe care celde-al Cincilea Sinod Ecumenicîn 553) au fost: 1) Persoana și ereziile luiTeodor de Mopsuestia, 2) ceea ce a scrisTeodoret de Cir împotriva celor „12 Capitole” ale luiChiril al Alexandriei, împotriva celuide-al Treilea Sinod Ecumenicși în favoarea luiNestorieși 3) scrisoarea luiIvas de EdessacătreMarinusPersanul. Vezi intrarea „Capitole, Trei”, THIE, vol. 7 (1965), pp. 524-525.

[35] Karmiris Ioannis, „Dogmatica…”, vol. 1, ibid., p. 94, nota nr. 3.

[36] Metallinos D. Georgios, „Pentru credință, limbă și istoria noastră”, Orthodox Kypseli, Salonic 2011, p. 9.

[37] VeziSimbolulîn latină în: Karmiris Ioannis, „Dogmatica…”, vol. 1, ibid., p. 131.

[38] Despre faptul căFilioque a apărut pentru prima dată în teologia luiAugustin, vezi următoarele: 1) Romanidis S. Ioannis, „Teologia dogmatică și simbolică a Bisericii Ortodoxe Catolice”, vol. 1, Pournaras, Salonic 1999 (c1973), p. 66, 2) intrarea „Duhul Sfânt”, THEE, vol. 10 (1967), p. 463, 3) Ioannis Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, în Seminarul Teologic al Universității Elene din Salonic, Departamentul de Teologie, vol. 26, Salonic 1981, p. 247, 4) Papadopoulos G. Stylianos, „Patrologie”, vol. 3, Grigoris, Atena 2010, pp. 318 și următoarele.

[39] Papadopoulos G. Stylianos, „Patrologia”, vol. 3, op. cit., p. 319. Vezi lucrarea lui Augustin tradusă înenglezăaici: http://www.newadvent.org/fathers/130105.htm [accesat: 19/1/2013] . Expresia în cauză este următoarea : „ trebuie admis că Tatăl și FiulÎnceput al Duhului Sfânt, nu două Începuturi ”.

[40] Papadopoulos G. Stylianos, "Patrologia", voi. 3, ibid., p. 319.

[41] Vezi Matsoukas Nikolaos, „Teologie dogmatică și simbolică”, vol. 3, Pournaras, Tesalonic 1997, p. 82.

[42] Papadopoulos G. Stylianos, "Patrologia", voi. 3, ibid., p. 319.

[43] Papadopoulos G. Stylianos, „Patrologia”, vol. 3, ibid., p. 321.

[44] Ioannou Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, ibid., p. 247, nota #51.

[45] Ioannou Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, ibid., p. 248.

[46] Romanidis S. Ioannis, „Dogmatica…”, vol. A, ibid., p. 67. Vezi și Giannaras Christos, „Orthodoxy and the West in Modern Greece”, Domos, Atena 2003, pp. 29-31.

[47] Ioannou Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, ibid., pp. 249-250.

[48] „Ediție exactă a credinței ortodoxe”, PG 94,849AB.

[49] Hierotheos (Mitr. Nafpaktos), „Dogmatică empirică conform tradițiilor orale ale Părintelui Ioan Romanide”, vol. B, ediția a II-a, Sfânta Mănăstire a Nașterii Maicii Domnului (Pelagia), Livadia 2011, p. 100.

[50] „Păsătorul”, adicăDuhul Sfânt. VeziIoan 14:26: „Și Păsătorul este Duhul Sfânt”.

[51] Hierotheos (Mitropolit de Nafpaktos), „Dogmatica empirică…”, vol. B, ibid., p. 101. Vezi și Theodorou Andreas, „Învățătura dogmatică fundamentală - Răspunsuri la întrebări simbolice”, ediția a 2-a, Apostolic Ministry, Atena 2006, p. 39.

[52] Meretakis 13, p. 243 și PG 102, 797A.

[53] Meretakis 13, p. 265 și PG 102, 820B.

[54] Meretakis 13, p. 243 și PG 102,796î.Hr.

[55] Meretakis 13, p. 247 și PG 102, 800B.

[56] Meretakis 4, pp. 427, 429 și PG 102, 381Ași 384A.

[57] Dacă nu se specifică altfel, datele Papilor din paranteze sunt preluate din „Lista Episcopilor și Papilor Romei” în: Stefanidis Vas., „Istoria ecleziastică”, ediția a 6-a (retipărită ediția a 2-a din 1959), Papadimitriou, Atena 1998, pp. 802-804.

[58] Meretakis 4, p. 409 și PG 102, 360B.

[59] Meretakis 4, p. 411 și PG 102,360C.

[60] Vallettas Ioannis (ed.), „Epistolele lui Photios cel Înțelept și Preasfânt Patriarh al Constantinopolului”, Londra 1864, p. 184, nota nr. 6.

[61] Vallettas Ioannis (ed.), „Photios the Sophocles…”, ibid., nota #7.

[62] Meretakis 13, p. 245 și PG 102,797C.

[63] Meretakis 4, pp. 415.417 și PG 102, 365C.368A.

[64] Meretakis 4, p. 417 și urm. şi PG 102, 368B şi următoarele.

[65] Efstratiades Sophronios, „Agiologion…”, ibid., p. 104.

[66] Meretakis 4, p. 417 și PG 102, 368A.

[67] Meretakis 4, p. 417 și urm. şi PG 102, 368B şi următoarele.

[68] Meretakis 13, p. 265 și PG 102, 817B.

[69] Meretakis 4, p. 427 și PG 102, 380B și următoarele.

[70] Meretakis 13, p. 265 și PG 102, 820AB.

[71] Meretakis 4, p. 443 și PG 102, 396A.

[72] Ioannou Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, ibid., p. 246.

[73] Meretakis 13, p. 245.247 și PG 102, 800AB.

[74] Meretakis 4, pp. 427 și 443 și PG 102, 380A și 102, 396A.

[75] Ioannou Or. Kalogirou, „Al șaselea Sinod Ecumenic”, ibid., p. 249.

[76] Delikostopoulos Athanasios, „Tezele ecleziologice ale Bisericii Romano-Catolice ca problemă dogmatică a dialogului teologic”, Atena 1969, p. 72.

[77] Karmiris Ioannis, „Eclesiologia în ochii vechilor catolici” (partea B), revista „Teologie”, vol. 11 (1967), numărul 3, p. 361.

[78] Giannaras Christos, „Alfabetarul credinței”, ediția a 13-a, Domos, Atena 2006, p. 160.

[79] Delikostopoulos Athanasios, „Teorii eclesiologice…”, Atena 1969, p. 78.

[80] Voulgaris Sp. Christos, „Introducere în Noul Testament”, vol. 1, Atena 2003, p. 403 (analiza cronologică care dovedește imposibilitatea

pretențiilor papale și celelalte argumente sunt formulate la paginile 401-404, sub titlul: „Fundarea și componența Bisericii Romei"). Vezi și articolul amplu și foarte analitic de Ger. Konidaris, „Succesiunea Apostolilor", THIE, vol. 4 (1964), pp. 1109-1121.

[81] Delikostopoulos Athanasios, „Teorii eclesiologice…", Atena 1969, p. 86.

[82] PG 51, 86.

[83] Meretakis 13, p. 247 și PG 102,800C.

[84] Meretakis 13, p. 263.265 și PG 102, 817A.

[85] Karmiris Ioannis, „Dogmatica…", vol. A, ibid., p. 125.

[86] Kontostergiou Despina, „Conciliile ecumenice", ibid., p. 43.

[87] Meretakis 4, pp. 423,425 și PG 102, 376A.

[88] Phidas Io. Vlasios, „Istorie ecleziastică", vol. A', ediția a 3-a, Atena 2002, p. 566. Vezi și Romanidis S. Ioannis, „Dogmatic…", vol. A', ibid., pp. 65-66.

[89] Pentru cronologiile celor trei Părinți, vezi Ioannides Photios, „Fathers and Ecclesiastical Writers of the West (2nd-6th centurys)", vol. 1, Vanias, Salonic 2004, p. 84; 86; 53; 55; 91; 93.

[90] Meretakis 4, p. 441 și PG 102, 393A.

[91] Papadopoulos G. Stylianos, „Patrologia", vol. 3, ibid., p. 331.

[92] Vezi Nikitas Dimitris, „Prezența lui Augustin în Biserica Răsăriteană", revista „Heritage", vol. 14, numărul 1 (iunie 1982), p. 10.

[93] Matsoukas Nikolaos, „Teologie dogmatică și simbolică", voi. 2, ed. a II-a, Pournaras, Salonic 1988, p. 130, nota #104.

[94] Romanidis S. Ioannis, „Dogmatica…", vol. A, ibid., p. 66.

[95] Meretakis 13, p. 257 și PG 102,809BC.

[96] Meretakis 13, p. 263 și PG 102, 816BC.817A.

[97] Florovsky, George, „Creștinism și cultură”, ediția a 2-a, Pournaras, Salonic 2000, p. 122.

[98] Meretakis 4, p. 423 și PG 102,373C.

[99] Meretakis 4, p. 409 și PG 102, 356B-357A.

[100] Meretakis 4, p. 397 și PG 102, 348B.

[101] Meretakis 13, p. 261 și PG 102, 813B.

[102] Meretakis 4, p. 401 și PG 102, 352B.

[103] Meretakis 4, p. 441 și PG 102, 393A.

[104] Meretakis 4, în același loc și PG în același loc.

[105] Meretakis 13, p. 259 și PG 102, 812B.

[106] Meretakis 4, p. 403 și PG 102, 352C- 353B.

[107] Meretakis 4, pp. 405, 407 și PG 102, 352C- 353B.

[108] Meretakis 13, p. 263 și PG 102, 816B.

[109] Boumis I. Panagiotis, „Dreptul canonic”, ediția a 3-a extinsă, Grigoris, Atena 2002, p. 235.

[110] Citățm ca exemplu cazul luiTeodoret Cirus[393-466] (vezi AICI, notele 66 , 67 și 69).

[111] Meretakis 4, p. 397 și PG 102, 348A.

[112] Meretakis 13, p. 263 și PG 102, 816A.

[113] Papadopoulos G. Stylianos, "Patrologia", voi. A, ibid., p. 45.

[114] Meretakis 4, p. 401 și PG 102, 352A.

[115] Meretakis 13, p. 261 și PG 102,813BC.

[116] Din păcate, cuvântul crucial „ parekeles ” lipsește din textul original înMeretakis(Meretakis 13, p. 260) și, prin urmare, întregul sens este schimbat în traducere. În orice caz, am considerat că este mai valid și mai fiabil să-l invocăm pe proeminentul patrologStyl. Papadopoulos, a cărui interpretare este urmată și deAnna Koltsiou-Nikita(vezi „Autoritatea Părinților Bisericii, un tratat de epistolă nepublicată”, Pournaras, Tesalonic 2000, p. 26) șiNikos Nikolaidis(vezi „Subiecte de teologie patristică”, Arte grafice „Melissa”, Tesalonic 2009, p. 68).

[117] Papadopoulos G. Stylianos, "Patrologia", voi. A, ibid., p. 45.

[118] PG 102, 813AB.

[119] Meretakis 4, p. 441 și PG 102, 393B.

[120] Meretakis 4, p. 445 și PG 102, 397B.

[121] Meretakis 4, p. 343 și PG 102, 285AB.

[122] Meretakis 4, p. 411 și PG 102, 361B.

[123] Meretakis 4, p. 413 și PG 102,364C.

[124] Meretakis 4, p. 413 și PG 102, 364B.

[125] Meretakis 4, p. 343 și PG 102, 284B.

[126] Meretakis 4, p. 415 și PG 102,365C.

[127] Meretakis 4, p. 437 și PG 102, 389B.

[128] Meretakis 4, p. 411 și PG 102, 360B.

[129] Meretakis 13, p. 257 și PG 102,809C.

[130] Meretakis 13, p. 243 și PG 102, 797A.

[131] Meretakis 13, p. 257 și PG 102,809BC.